

„Tuberkulosen er i dag et større sosialt enn medisinsk problem“

Søster Oddveig kan stolt demonstrere sanatoriets flotte utstyr til spirometriske målinger. Utstyret skal nå overføres til Sentralsykehuset i Akershus.

Skiftende forhold på Grefsen Sanatorium

Tidene endrer seg, og sanatoriene med den. Med utgangspunkt i Grefsen sanatorium i Oslo, kan man trygt slå fast at nå formår ikke tuberkelbasillen lenger å spre uhygge omkring seg. En pasient kommer ikke lenger til et sanatorium med redsel for å syke hen, men med et begrunnet håp om bedring. Slikt preger atmosfæren, gjør den lys og optimistisk. Dermed er det ikke sagt at en sanatorietilværelse er problemfri. Problemerkene er imidlertid, slik stedets overlege, dr. med Simon Frostad, uttrykker det, ofte mer av sosial enn medisinsk art.

neilig ble bygd som badested. Selv om belegget har variert, kan ikke det samme sies om stedet — der står de romslige trebygningene akkurat som de gjorde i åpningsåret 1858, like høyloftede og pittoreske, og omgivelsene er fremdeles like parkpregede, gløttet mot fjorden like åpent som det

kevel best til uttrykk i at planen nå er å gjøre atferdsanstalt av sanatoriet, samtidig som en ny lungeavdeling opprettes på Lørenskog sykehus. Det verdifulle laboratoriet skal overføres Lørenskog sentralsykehus. Det er i dag et av landets beste, takket være innsats av overlege Frostad, som i en mannsalder har vært en kapasitet på tbc-området.

Mer sosiale enn medisinske problemer

— Nedleggelsen betyr kanskje at tuberkulose ikke lenger er noe problem?

— Ikke i samme grad som tidligere, skjønt behov for sanatorium vil det nok være i mange år framover, lyder overlegens svar. Problemer er det også nok av, skjønt de i dag er mer av sosial enn av medisinsk art.

I dag fins medisiner, men fortsatt er rekonvalesenttiden lang — opp til to år, 6—9 måneders sykehusopphold inkludert. Ineffektiviteten i denne

førsel er spesielt disponert for tuberkulose. Mange har levet på livets skyggesider, de har misbrukt alkohol og narkotika og således brutt ned motstandskraften. Statistikken viser at dødeligheten hos alkoholikere er 40 ganger større enn i den vanlige befolkning, sier overlegen.

Friheten frister for mye

Tuberkulosen hos denne gruppen er det også vanskelig å få

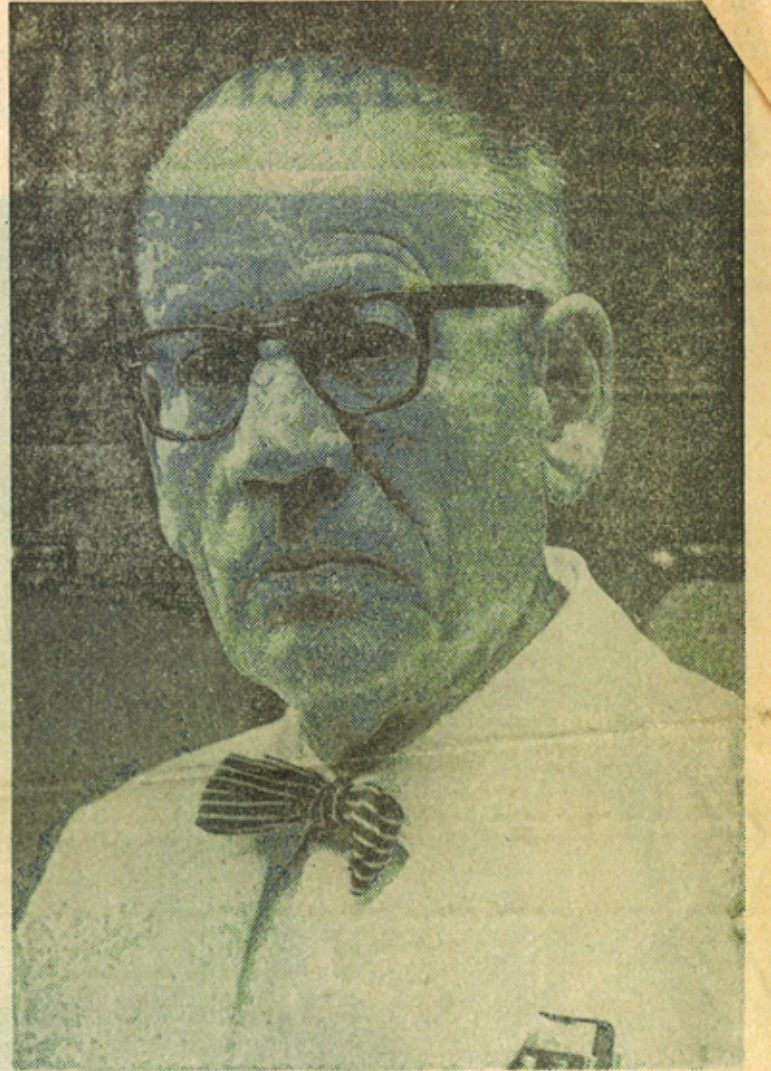
Tekst: Beno
Foto: Rolf Soler

bukt med. Såpass likeglade er mange blitt, at det å ta den daglige — og store — dosen tabletter, er blitt uoverkommelig. Mang en potteplante har fått svi for det! Dessuten frister friheten i litt for høy grad. En ulovlig tur til byen resulterer gjerne i en

tjeneste for vel 30 år siden, var belegget et annet, sier overlege Frostad. Dengang var det oftest ungdom på 15—25 år det gjaldt å redde. Deres tragedie var en ødelagt start. Så tallrike var de, at de eldre kom langt uti ventelisten. I en senere periode kom de middelaldrende, som ofte fikk sitt familieleiv ødelagt. I dag utgjør 50—70-åringene den største delen. For dem er problemet: å skifte yrke og hjemsted umulig. De er ofte blitt for uelastiske til å omskoleres. Aldersforandringer i hjerte og lunger betyr en ekstra belastning ved f. eks. operasjon, slik at inngående lungefunksjons- og hjerteprøver må gjøres.

Vernede arbeidsplasser må til

Tilbakeføringen og beskjeftigelsen er det sosialkuratorene Arne Olsen og Gerd Aspnes som tar seg av. Deres ønske er i korthet: Vi må få flere vernede arbeidsplasser, fortrinnsvis støvfrie. A sende en tidligere tuberkuløs ut som sjemann, anleggsarbeider eller fisker er ikke bra. Dessuten må mer gjøres for å løse fritidsproblemer. Gratis korrespondansekurs, virke på stedets veststue og slystue, i snekkerverkstedet eller det mekaniske verkstedet er en mulighet, men her mangler arbeidsleder.

Overlege, dr. med. Simon Frostad: — Problemerkene har skiftet meget i de tredivre årene jeg har praktisert.

Femårige Tove med det lange, lyse håret, er en utmerket representant for de mange sjarmrollene på barneavdelingen. Hun har grunn til å se framtiden like tillitsfullt i møte med hun ser på fotografen, for ingen barn slipper ut av sanatoriet før de er garantert friske — og det for resten av livet.

imidlertid arbeidet med tilbakeføringen by på vanskeligheter, idet den avvikende del av klientellet relativt er så mye større nå enn før. Hele 45 prosent viste avvikende reaksjonstyper ved den undersøkelse kurator Olsen foretok, og de siste år er det bare tre-fire som har passet inn i attføringsinstituttet.

Enklere for barna

Enklere er det med barna. Av dem er det i dag 25 i alderen 1/2 til 14 år — en tilsynelatende glad og trivelig gjeng, som har barnehage, park og en egen avdeling med lekestue og klasserom å boltre seg i. Ja, for lærdom må til. Forsøksplanen følges i den to-delte skolen, og på Sanatoriet er det blitt tatt både real-skoleeksamen og folkeskoleeksamen, ja til og med artium og forberedende prøve ved Universi-

gangspunkt i Grefsen sanatorium i Oslo, kan man trygt slå fast at nå formår ikke tuberkelbasillen lenger å spre uhygge omkring seg. En pasient kommer ikke lenger til et sanatorium med redsel for å syke hen, men med et begrunnet håp om bedring. Slikt preger atmosfæren, gjør den lys og optimistisk. Dermed er det ikke sagt at en sanatorietilværelse er problemfri. Problemerkene er imidlertid, slik stedets overlege, dr. med Simon Frostad, uttrykker det, ofte mer av sosial enn medisinsk art.

7000 år gamle spor etter tbc.

Mye vann skulle renne i havet for vitenskapen kom så langt at de fant effektive våpen mot denne svøpe. Skjelettet fra en Heidelberg grav fra ca. år 5000 f. Kr. bærer spor etter tbc, det samme gjør flere mumier. Kineserne visste om sår på lungene seks århundre før Kristus, og legekunstens far Hippokrates (460—377 Kr.) beskrev akutte og kroniske former for tbc. Det gikk imidlertid en lang mørketid før Robert Koch skapte epoke ved å oppdage tuberkelbasillen, noe han offentliggjorde 24. mars 1882. Ytterligere 25 år senere skulle gå for virkelig effektive midler mot den sykdom som bl. a. krevde Nils Henrik Abel og Henrik Wergelands liv, ble funnet. Det har skjedd etter siste verdenskrig i og med oppdagelsen av PAS, streptomycin og Isoniazid-midler som har revolusjonert den medisinske behandling.

En gledelig statistikk

De nye medikamentene, BCG-vaksine, skjermbildefotografieringen, en høyere levestandard og bedre opplysning har satt gledelige spor på statistikken: Mens det i Norge i 1930 ble konstatert 7000 nye tilfelle av smitteførende tbc. og ca. 4000 mennesker døde av det, var tallene i 1962 redusert til 1200 nye tilfelle og 202 dødsfall. Det er pent, befolkningstilveksten tatt i betraktning. Pent er det også rent aldersmessig: Mens det tidligere var mest unge, er det i dag vesentlig eldre med det meste av livet bak seg, som rammes.

Begynte som bad, ender antagelig som attføringsanstalt

Utviklingen avspelles også på Grefsen sanatorium, som opprin-

neilig ble bygd som badested. Selv om belegget har variert, kan ikke det samme sies om stedet — der står de romslige trebygningene akkurat som de gjorde i åpningsåret 1858, like høyloftede og pittoreske, og omgivelsene er fremdeles like parkpregede, gløttet mot fjorden like åpent som det engang må ha vært. Under den dansk/tyse krig i 1864 da de tyske badededene mistet mye av sin popularitet, opplevde Grefsen Bad en glansperiode. Ifølge et foto som er i Lillebil Ibsens eie, har celebriteter som Ibsen og Bjørnson formiddagspoltret på verandaen i godt selskap, men badevirksomheten ebbet ut i 1888.

I 1909 overtok Oslo Sanatorium, og sanatorievirksomheten begynte. Ventelistene var lange, kurhalene fulle av døsende pasienter som håpet at mye hvile, forpleining og luftens ozon skulle stoppe den vonde hosten. — Så sent som for tolv år siden var hele 140 senger belagt. I dag er det litt mer enn det halve, hvorav 25 senger okkupert av barn og ti står tomme. At behovet for sanatorier er synkende, kommer all-

tiden kan være farlig, idet langtidspasienter kan få vanskeligheter med å vende tilbake til samfunnet. Ifølge en undersøkelse som ble foretatt her for et par år siden, klarer halvparten overgangen fint, resten trenger hjelp i en eller annen form, og ca. 1/4 er det umulig å integrere. Det skyldes ikke minst at vårt belegg til en viss grad består av pasienter som på grunn av sin livs-

fest, kanskje i et gamle kompleks blir smittet, i bakrus og elendighet. Forpleiningsmessig betyr dette en stor belastning. Det gjør ikke nettopp situasjonen lettere at midlet Isoniazid ofte gjør pasientene krakleke og giemsomme og vanskelig å ha med å gjøre.

Et annet belegg for 30 år siden

— Da jeg begynte min sykehus-

Uansett hva som gjøres, vil

Disse tre kjekke karene synes igrunnen ikke at det å være på sanatorium er noen trafuff. Så er da også leketøyskisten velutstyrt og søstrene glade i å finne på ting om en ettermiddagstime skulle falle litt lang. Det gjør den sjelden, for en lekekamerat går det alltid an å finne. Det er for tiden 25 barn på barneavdelingen.

Brev fra grenda vår

Så ble det vår og faredag og en begynnende våronn i år også. Våren er jo til å se og ta på, men faredagen er det vel snart bare almenakka som bryr seg om å nevne. Det er ingen forskjell på 14. april og andre dager nå for tida. I hvert fall ikke på disse kanter. En og annen er det vel som bytter plass ennå og som holder på at den 14. skal det skje, men den store susen er borte.

Det er slutt på lassvogner etter veien med kasser og pinnestoler og all slags husgeråd. Minste ungen tenende høgt opp med pelargonten hennes mor varsomt i armkroken. Eller jenta og drengen som skulle hentes på stasjon klokka 10 med pappask og kuffert og det hele.

Nei, innejentene er nok for det meste bytta ut med elektrisk komfyr, vaskemaskin, miksmaster og all slags snurrepiperier, og ute har traktor, svanser, skurtresker og all slags herlighet gjort mang en gårdsgutt overflødig.

Trur en da. A nei, så vel er det nok ikke. Det er mye en kunne trenge hjelp til ennå på landsbygda, men med den «strukturendringa» vi nå har fått er det plent uråd å få tak i arbeidshjelp. Og om hjelpa var der, hvor mange er det som har råd til å holde fast hjelp nå for tida?

Nei, vi må komma til ei ordning med ei arbeidstjeneste, hvor bøndene kan få leid arbeidshjelp når den trengs.

Og her er det at jeg med mine grublerier i ensomme stunder i kårstua har kommet til en genial løsning på problemet.

Inne i hovedstaden, ja andre plasser også sjølsagt, går det ungdommer rundt med ei slik uhorvelig tiltaksløst. Gutteslam-

per går rundt sånn rent tilfeldig med en skrutrekker i lomma og som de behandler på en så virtuos måte at bildører åpner seg, og biller starter bare de pirker ørlite me' n.

På turen rundt til kiosker og buer er skrutrekker'n framme igjen for å skaffe sjokolade, røyk og penger.

Hittil har jo ungdommen fått lov til å drive denna trafikken sin noenlunde fri for innblanding fra myndighetenes side, men nå skal det bli både

Hvorfor ikke legge ungdomsfengslene sånn an at disse ungdommene kan få lært seg litt seriøse arbeid. Kanskje noen dager fersk luft med litt steinplukking eller onearbeid kan gjøre godt for somme. Lærdommen må de sjølsagt få gratis, kanskje mat attpå.

Detta ble lite nytt fra grenda vår, bare noen refleksjoner en gjør seg i stille stunder.

Det er ikke meninga mi å dra reinspikka pøbel inn på gardene. Det må ordnes som en arbeidstjeneste med skikkelg vakthold, og skrutrekker'n får bli att heime.

Kårkallen

Churchill-frimerker

Den lille øya Herm i Den engelske kanalen har fått æren av å utgi de første britiske minnefrimerkene over Winston Churchill. Merkenes utkom 9. mai, laglig til 20-årsminnet av Kanaløyenes befrielse ved den annen verdenskrigs slutt. Kanaløyene, som ligger straks utenfor den franske kysten, var for øvrig den eneste biten av Storbritannia som ikke lyktes å erobre.